

KRONIKA

800. VÝROČIE PRVEJ PÍ SOMNEJ ZMIENKY O MESTE SKALICA

Mesto Skalica si v roku 2017 pripomína 800. výročie prvej písomnej zmienky. Počas celého roka boli pre verejnosť pripravené odborné a populárno-náučné podujatia spolu s rôznymi kultúrnymi programami. V spolupráci so Záhorským múzeom v Skalici pripravilo mesto Skalica prednáškový cyklus pod názvom *Putovanie skalickou históriou*. Uskutočňuje sa v kinosále mesta s vyčlenenou osobitou témou na každý mesiac. Sú to stretnutia odborníkov a popularizátorov s občanmi a záujemcami o jednotlivé tematické okruhy, ktoré pozostávajú z prednášok, besied a diskusií doplnených o audiovizuálne ukážky a prezentácie. Prvý diel s názvom *Z najstaršej histórie Skalice* sa zamerával na najstaršie osídlenie mesta, prvú písomnú zmienku a ďalšie historické pramene. Najstaršia písomná zmienka o meste pochádza z donačnej listiny kráľa Ondreja II. z roku 1217 (pôvodná listina sa nezachovala a text je známy z neskorších odpisov). Druhý diel s názvom *Vinohradníctvo a vinárstvo v Skalici* oboznámil účastníkov s bohatými miestnymi tradíciami, špecifikami, ako aj súčasným stavom uvedenej oblasti. Tretí, marcový, diel *Skalické kulinárske špeciality* sa venoval podobám tradičného stravovania, výrobe vysokej skalickej torty a skalického trdelníka. Štvrtý diel s názvom *Tlačiarensťvo a literárna história v Skalici* priblížili dejiny tlačiarstva, osobnosti a diela literárnej histórie, ako aj súčasných skalických autorov. Piaty diel *Skalické cechy, živnosti a remeslá* mapoval históriu skalických cechov a živností, pričom súčasťou programu boli aj ukážky remesiel na dvore mlyna bratov Pilárikových. Šiesty diel *Hudba v Skalici* priblížil najvýznamnejšie osobnosti hudobného života. Siedmy diel s názvom *Duchovný život v Skalici* predstavil stredoveký náboženský život v meste, pôsobenie náboženských rádov, najvýznamnejšie sakrálne pamiatky a súčasné tradície katolíckej a evanjelickej cirkvi. Ôsmy diel s názvom *Vzdelávanie v Skalici* sa zamerával na históriu miestneho školstva od najstaršej písomnej zmienky po súčasnosť. Deviaty diel *Skalické svadobné tradície a dobový odev* bol venovaný svadobným tradíciám a podobám tradičného odevu. Desiaty diel sa venoval *Priemyslu a poľnohospodárstvu* (26. 10.) a jedenásť *Športovému životu v Skalici* (23. 11.). Prednáškový cyklus ukončil diel s názvom *Osobnosti Skalice* (14. 12.).

Ďalším podujatím uskutočneným pri príležitosti 800. výročia prvej písomnej zmienky mesta Skalica bol *odborný seminár s názvom Skalica 1217 – 2017*, ktorý sa konal 21. 9. 2017 v Dome kultúry v Skalici. Hlavnými organizátormi boli Mesto Skalica, Trnavský samosprávny kraj, Záhorské múzeum v Skalici a Štátny archív Trnava, pracovisko Archív Skalica. Seminár pozostával z dvoch hlavných blokov prednášok, ktoré tvorili príspevky odborníkov z oblasti histórie a politických vied.

Prvý blok začal príspevkom historika Františka Oslanského, ktorý sa zamerával na dejiny Skalice vo vzťahu k Holíčskemu panstvu v stredoveku. Vladimír Rábik z Trnavskej univerzity priblížil skalickú výsadu červenej pečate z roku 1524. Eva Frimmová z Historického ústavu SAV v Bratislave načrtla vo vzťahu ku Skalici život a pôsobenie Eliáša Bergera, významného slovenského historika a básnika z prelomu 16. – 17. sto-

ročia. Mária Kohútová z Trnavskej univerzity poukázala na problematiku uhorsko-moravskej hranice v 16. storočí na zasadaniach uhorského snemu. V druhej časti seminára opísal Miroslav Pekník z Ústavu politických vied SAV v Bratislave pôsobenie Pavla Blahu v slovenskej politike do roku 1918. Vladimír Gonč z Ústavu politických vied SAV v Bratislave vo svojom príspevku na príklade miest Skalice a Viedne prehodnocoval vnímanie pojmu hraníc. Posledný príspevok Petra Zelenáka z Univerzity Komenského v Bratislave nadviazal na príspevok Miroslava Pekníka a priblížil pôsobenie Pavla Blahu v slovenskej politike po roku 1918. Uvedené príspevky prvého bloku budú publikované v pripravovanom 8. čísle *Zborníka Záhorského múzea v Skalici*. Záverom podujatia bolo slávnostné odhalenie pamätnej tabule Zory Viestovej (1920 – 2002), dlhoročnej riaditeľky archívu v Skalici, na priečelí františkánskeho kláštora v Skalici.

Pri príležitosti výročia prvej písomnej zmienky vydalo Záhorské múzeum monografiu historika múzea Richarda Dršku s názvom *Mestská správa Skalice do roku 1711*. Publikácia sa venuje problematike organizácie mestskej správy Skalice od získania mestských výsad v roku 1372 do konca stavovských povstaní v Uhorsku roku 1711. Autor vychádza z archívneho výskumu uskutočneného v Štátnom archíve Trnava, pracovisko Archív Skalica, doplnenom o ďalšie pramene z archívov na Slovensku, v Maďarsku a Českej republike. Textová časť sa sústreďuje na objasnenie vývoja Skalice od druhej polovice 16. storočia, na premeny volebného systému a následne na jednotlivé úrady, vyšších a nižších úradníkov a mestských zamestnancov. Druhá, tabuľková, časť podáva prehľad o jednotlivých úradoch a osobách, ktoré ich zastávali v jednotlivých rokoch.

Záhorské múzeum v Skalici vo svojich priestoroch pripravilo výstavu s názvom *Skalica 1217 – 2017*, ktorá bola sprístupnená v termíne od 25. augusta do 20. októbra 2017. Panelová výstava doplnená o trojrozmerné zbierkové predmety dokumentovala najdôležitejšie obdobia, významné medzníky, udalosti i osobnosti, ktoré ovplyvnili život v meste.

Dita Csütörtökyová

KONFERENCIA Z DEJÍN PODNIKATELSKÝCH RODÍN

Pražská podnikateľská rodina Ringhofferov spoluvytvárala dejiny habsburskej monarchie a Československa skoro 174 rokov. Tento rod ovplyvnil priemysel, politiku, krajinu i umenie svojej doby. Každá jeho nová generácia sa snažila rozšíriť rodinný majetok, navýšila počet spolupracovníkov a posilnila svoj hospodársky vplyv. Množstvo Ringhofferových závodov existuje i dnes, môžeme hovoriť dokonca o období skoro 250 rokov, v ktorých sa Ringhofferové závody zapísali do hospodárskeho života stredo-európskeho priestoru.

Ringhofferové závody orientujúce sa najprv na výrobu pivovarníckeho a cukrovarníckeho zariadenia následne preslávila najmä výroba koľajových a cestných vozidiel s domovskou lokalitou na pražskom Smíchova. Fúzia Ringhofferov s podnikom Tatra v 30. rokoch 20. storočia položila základy pre ešte významnejšiu expanziu firmy. Tat-

ra – Ringhoffer, neskôr Tatra národný podnik, začala po roku 1945 v rámci priemyselňovania Slovenska budovať svoje pobočné závody na Slovensku. Išlo o podniky v Čadci, Bánovciach nad Bebravou, Trnave, neskôr v Poprade – známa Tatravagonka. Aj keď už pod kuratelou plánovaného hospodárstva, tieto podniky boli nasledovníkmi Ringhofferovcov. História rodu je tradične spájaná s rokom 1769, pričom jeho najvýraznejším členom sa stal zakladateľ priemyselného impéria František Ringhoffer II., ktorý žil v rokoch 1817 – 1873. Dňa 28. apríla 2017 uplynulo 200-ročné výročie od jeho narodenia.

Pri tejto príležitosti Národné technické múzeum v Prahe spolu s Historickým ústavom Akadémie vied Českej republiky a zámkom Štířín usporiadalo medzinárodnú konferenciu **Ringhoffer 200. Rodina – podnikání – politika**. Konferencia sa konala 24. – 28. mája 2017 na zámku v Štířín a v Národním technickém muzeu v Prahe a bola doplnená o sprievodný program pre širokú verejnosť. To, že sa konferencia konala na zámku Štířín, ktorý v súčasnosti spadá pod vládu ČR, nebola náhoda. František Ringhoffer II. v roku 1870 kúpil štířínský zámok a so svojimi synmi okrem podnikania začal i s krajinnými úpravami okolitého regiónu.

V medziodborových súvislostiach boli postupne prednesené českými i medzinárodnými odborníkmi príspevky rozdelené do siedmich tematických blokov: *Pět generací rodiny Ringhofferov, Ringhoffer versus konkurence, Ringhofferi a automobilový průmysel, Výroba železničních vozidel, Konkurence a ekonomické prostředí, Sociální program starostlivosti o zaměstnancov, Odkaz Ringhofferov v krajině a architektúre*. Konferenciu otvárali generálny riaditeľ Národného technického múzea K. Ksandr, generálny riaditeľ Zámku Štířín V. Hrubý, riaditeľka Historického ústavu Akadémie vied Českej republiky E. Semotanová, minister kultúry ČR D. Herman, zástupca Magistrátu hlavného mesta Prahy a Mestskej časti Praha 5 a posledný žijúci potomok rodiny Emanuel Ringhoffer z Viedne.

Na konferencii odznelo 34 referátov v nasledujúcom poradí:

Úvodný referát mal M. Hlavačka (Historický ústav AV ČR, FF UK, Praha) *Ringhofferové: Rodina, podnikání a politika*; J. Županič (Ústav světových dějin FF UK, Praha) *Proces nobilitace rodiny Ringhofferů*; P. Popelka (Filozofická fakulta Ostravská univerzita, Ostrava) *Trojnásobná ringhofferovské aliance s Kleiny*; P. Fabini (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Praha) *První liberální smíchovský starosta František Ringhoffer*; V. Horčáková (Historický ústav AV ČR, Praha) *Historická bibliografie o Ringhofferech*; B. Smutný (Moravský zemský archiv, Brno) *Vznik koncernu První brněnské strojirenské společnosti. Srovnání brněnských strojirenských současníků Ringhofferů (Luz, Bracegirdle, Wannieck)*; H. Stolte (Brandsphere Berlin und Umgebung, Nemecko) *Soudní spor Ringhoffer versus Volkswagen*; M. Minařík (Ústav hospodářských a sociálních dějin FF UK, Praha) *Konkurenti nebo obchodní partneři? Akcionářský pivo-var na Smíchově a firma F. Ringhoffer*; J. Geršlová (Palackého univerzita, Olomouc) *Co předcházelo fúzi Ringhoffer – Tatra?*; M. Hořejš (Národní technické muzeum, Praha) a J. Křížek (Severočeské muzeum v Liberci) *Automobily Tatra mezi šlechtickými zákazníky*; P. Kožíšek (Národní technické muzeum, Praha) *Automobily Tatra*; M. Plavec (Národní technické muzeum, Praha) *Ringhofferové vzduchoplavba a výroba letadel*; W. Brauner (Institut für Rechts- und Verfassungsgeschichte, Iuridicum, Wien) *Strom*

contra Kohle: Beginn der Elektrifizierung in Österreich; M. Efmertová (Katedra ekonomiky, manažerství a humanitních věd, Elektrotechnická fakulta ČVUT, Praha) *Uplatnění Ringhofferových elektrických vozů v českých zemích (včetně tratě Tábor–Bechyně)*; Z. Maruna *Vývoj konstrukce železničních vagonů firmy Ringhoffer*; P. Hrdlička *Ing. Karel Hrdlička (1888–1979) – konstruktér smíchovské vagonky*; L. Losos *Spolupráce profesorů a žáků Umělecko-průmyslové školy s firmou Ringhoffer na tvorbě železničních vozů*; P. Fojtík (Archív Dopravního podniku hl. m. Prahy) *Ringhofferové a tramvaje*; P. Kužel (Železniční muzeum, Národní technické muzeum, Praha) *Železniční vozidla firmy Ringhoffer ve sbírce Národního technického muzea*; R. Kmočová – T. Kašťáková (Národní technické muzeum, Praha) *Výkresová dokumentace vozidel firmy Ringhoffer v Archivu Národního technického muzea*; A. Doležalová (Robinson College, University of Cambridge, Fakulta sociálních věd UK, Praha) *Ringhofferové mezi soukromými a národními zájmy: firma pod tlakem institucionálních změn*; S. Herc (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Praha) *Živnostenská banka a Ringhofferovy závody v letech 1918–1938*; P. Dufek (Národní archiv, Praha) *První pozemková reforma u Ringofferů a jejich sousedů – nástin porovnání majetkových změn na velkostaticích mezi Prahou a Sázavou*; P. Hering *Ing. František Adolf Hering – editel a prokurista firmy F. Ringhoffer Smíchov*; P. Wirkner *Inženýři firmy Ringhoffer a jejich uplatnění v automobilovém průmyslu*; M. Sabol a L. Hallon (Historický ústav SAV, Bratislava) *Ringhofferovi nasledovníci na Slovensku po roku 1945*; R. Kyněl (Národní technické muzeum, Praha) *Ringhofferové ve sbírkách NTM*; A. Peřinová (Archív společnosti Plzeňský Prazdroj, a.s.) *Ringhofferův pivovar ve Velkých Popovicích*; V. Matoušek (Centrum pro komplexní studium materiálních a krajinných aspektů industrializačního procesu při Fakultě humanitních studií UK, Praha) *Ringhofferové v regionu Velkých Popovic v kontextu obecného fenoménu rekreačních aktivit buržoazních elit v 19. a na počátku 20. století*; M. Novotný (Železniční muzeum, Národní technické muzeum, Praha) *Ringhofferové a utváření urbanistické podoby Smíchova*; P. Mandažiev *Smíchovské vily rodiny Ringhofferů*; L. Beran (Fakulta architektury ČVUT, Praha) *Industriální architektura firmy Ringhoffer*; R. Šlehofer (Plzeňský Prazdroj) *Ringhoffer – Vagony a pivo*; P. Sedlák *Historie českého golfu spojená s rodinou Ringhofferů*; Z. Malkovský *VUKV jako následník firmy Ringhoffer*.

Konferenciu sprevádzal aj žánrovo rozmanitý sprievodný program. Za zmienku stojí návšteva Ringhofferovej hrobky v Kamenici s prednáškou, exkurzia s názvom *Ladův kraj alebo absolvovanie náučnej cesty Krajinou baróna Ringhoffera*. Tak isto návšteva pivovaru vo Veľkých Popovicích, panelové diskusie, okrúhle stoly jednotlivých tematických sekcií. Na mieste bolo možné kúpiť odbornú literatúru i drobné predmety. Záver akcie sa uskutočnil v slávnostnom duchu v budove Národného technického múzea v Prahe, kde bola na programe prehliadka Ringhofferova salónneho vozu a večerný koncert súboru Spirituál kvintet. V sobotu 27. mája bolo možné navštíviť Múzeum mestskej hromadnej dopravy, zažiť jazdu historickou električkou centrom Prahy alebo absolvovať prezentáciu parného vozňa Komarek na trase „Masarykovo nádraží – hlavné nádraží – nádraží Smíchov“. V nedeľu 28. mája bola pripravená exkurzia s názvom *Po stopách Ringhofferů v Prahe na Smíchove* a panelová výstava pred smíchovským kostolom sv. Václava. Organizátori celej akcie plánujú vydať reprezentatívnu kolektívnu monografiu.

Miroslav Sabol

VIII. KONGRES *OSEMSTO ROKOV SRBSKEJ MEDICÍNY*

Srbská lekárska spoločnosť – „Srpsko lekarsko društvo“, ktorá združuje lekárov v Srbsku na profesijnom základe, si v júni 2017 pripomenula 145. výročie svojho vzniku. V rámci spoločnosti tvorí dôležitú súčasť aj Sekcia histórie medicíny, ktorej súčasným predsedom je Dr. Zoran Vacić. Sekcia organizuje vedecké podujatia z oblasti dejín medicíny a mnohé z nich sú začlenené aj do systému akreditovaných podujatí celoživotného vzdelávania lekárov. Sekcia histórie medicíny úzko spolupracuje aj s Múzeom vied a techniky v Belehrade a jeho oddelením histórie medicíny.

V dňoch 8. – 11. júna 2017 sa v Belehrade v budove sídla Srbskej lekárskej spoločnosti uskutočnil v poradí už VIII. kongres dejín medicíny, ktorý pod názvom ***Osemsto rokov srbskej medicíny*** patrí medzi pravidelné podujatia sekcie histórie. Tento ročník sa niesol v znamení jubilea Spoločnosti a internacionalizácie spolupráce v oblasti výskumu dejín medicíny. Podujatie sa uskutočnilo pod záštitou veľvyslanectiev Poľskej, Slovenskej a Maďarskej republiky v Belehrade a Ministerstva školstva, vedy a technického rozvoja Srbskej republiky.

Po slávnostnom otvorení kongresu za prítomnosti vedenia Spoločnosti a partnerov podujatia nasledovali úvodné prejavy a plenárna sekcia, v ktorej predniesli príspevky pozvaní zahraniční účastníci. Andrzej Górski z Poľska vo svojom príspevku predstavil osudy poľského lekára L. Hirszfelda ktorý významne prispel k rozvoju verejného zdravotníctva v Srbsku. Spoločný príspevok Anny Falisovej a Silvie Capíkovej, ktorý predniesla S. Capíková, priblížil vývoj vzdelávania lekárov na Slovensku od vzniku Lekárskej fakulty Trnavskej univerzity až do súčasnosti, s dôrazom na zmeny zavedené v polovici 20. storočia. Bojan Stojnić referoval o biografii Dr. Todora Jeremića a jeho prínose vo verejnom zdravotníctve. Príspevok Galiny Ševcovej a Veljka Todorovidža informoval o stratégii boja s epidémiou týfusu v Srbsku roku 1915. Prezident Srbskej lekárskej spoločnosti Radoje Čolović vo svojom príspevku zdokumentoval vývoj oftalmologických operácií v 19. storočí a priblížil osudy ich protagonistov. Zástupkyňa spoločnosti Gedeon Richter uviedla premietanie dokumentárneho životopisného filmu o farmaceutovi Gedeonovi Richterovi, priekopníkovi v oblasti výroby nových prípravkov a liekových foriem na prelome 19. a 20. storočia, zakladateľskej osobnosti farmaceutického priemyslu svetového významu. Po bohatej diskusii nasledovalo ukončenie zasadania plenárnej sekcie.

Druhý deň konferencie prebiehalo rokovanie v dvoch sekciách: sekcia *Práca lekárskej hygienickej služby počas I. a II. svetovej vojny* bola zastúpená veľkým počtom príspevkov. Autori referovali o zdravotných pomeroch počas vojnových konfliktov a úlohe hygienickej služby v boji proti šíreniu infekcií. Druhá sekcia *Veľkí lekári malých miest* priblížila zaujímavé portréty viacerých mestských lekárov a ich prínos v oblasti medicíny a zdravotníctva. Sekcia, ktorá sa venovala problematike lekárskeho stavu pokračovala aj nasledujúci deň. S veľkým záujmom sa stretla prednáška Zorana Vojića *Psychologický portrét Nikola Teslu a jeho prínos pre medicínu*. Okrem uvedenej problematiky v sekcii *Varia* odzneli ďalšie zaujímavé referáty z oblasti zdravotníctva. V popoludňajšom bloku bola zaradená sekcia *Rozvoj zdravotníckych zariadení v Srbsku*. Prednášajúci priblížili históriu kľúčových nemocníc a liečebných zariadení v krajine. V nedeľu bolo zarade-

ných posledných šesť prednášok sekcie *Varia*. Po ich odznení prebiehala rozsiahla diskusia a slávnostné ukončenie kongresu.

Na kongrese v priebehu štyroch dní odznelo 52 referátov. Súčasťou bohatého programu podujatia bol aj kultúrny program spojený s prehliadkou pamätihodností mesta. Kongres bol príležitosťou oboznámiť sa s kľúčovými témami histórie medicíny a zdravotníctva v Srbsku. Príspevky budú publikované v postkonferenčnom zborníku, ktorý vydáva Srbská lekárska spoločnosť.

Silvia Capíková

MEDZINÁRODNÁ INTERDISCIPLINÁRNA KONFERENCIA *NÁRODY – MESTÁ – LUDIA – SLÁVNOSTI*

Fakulta humanitných štúdií Karlovej Univerzity (FHS UK) v Prahe v spolupráci s Poľskou akadémiou vied (PAV) zorganizovali na pôde FHS UK v Prahe 25. a 26. septembra 2017 medzinárodnú interdisciplinárnu konferenciu *Národy – mestá – ľudia – slávnosti*. Záštitu nad podujatím prevzal prodekan pre vedu a výskum FHS UK Marek Skovajsa.

Konferenciu otvorili úvodné príhovory garanta Mareka Skovajsa a zástupcov usporiadateľov Rózi Godula-Węclawowicz z Archeologického a etnologického inštitútu (AEI) PAV v Krakove a Blanky Soukupovej z FHS UK. Po nich nasledovala samotná vedecká akcia rozdelená do niekoľkých tematických okruhov.

V prvom tematickom bloku zazneli referáty zamerané na problematiku *Národných a štátnych sviatkov a historickej zmeny*. S výsledkami svojej vedeckej práce ako prvý vystúpil Tomasz Węclawowicz z Krakovskej akadémie A. F. Modrěvského. V príspevku *Potreba oslavovania. Hľadanie patróna Poľského kráľovstva* rozobral históriu a význam svätováclavského kultu v poľskom prostredí. Renata Hořda z Jagellonskej univerzity v Krakove nazvala svoj referát *Narodenie matky. Obrady a protiobrady v poľskej oslave nezávislosti*. Upozornila v ňom na uchopenie osláv vlasti radikálnou scénou. Na zmeny štátnych sviatkov spôsobené dobou neslobody českého národa v čase 2. svetovej vojny poukázala Blanka Soukupová v referáte *Sviatočnosť v protektoráte Čechy a Morava: od 28. októbra k 15. marcu*. Róza Godula-Węclawowicz v príspevku „*Woodshall Spa 1940's Weekend*“. *Oslava času vojny* sa venovala premenám, ktorými toto anglické podujatie zamerané na pripomínanie vojnových udalostí prešlo v priebehu jeho histórie. Z pietnej udalosti sa postupne vyprofilovalo ako „Oslava času vojny“. Pripomienke významnej udalosti československých dejín sa venoval Róbert Arpáš z Historického ústavu Slovenskej akadémie vied (HÚ SAV) v Bratislave a Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. V referáte *Sviatok ako ideový súboj (Spor o podobu Pribinových slávností v roku 1933)* sa zameral na konflikt medzi štátnymi inštitúciami a nacionálne orientovanou opozíciou o prisvojenie si odkazu kresťanskej tradície na Slovensku. Petra Švardová z HÚ SAV a INALCO Paris v príspevku *Spomienka alebo oslava? Kultúrne a symbolické formy sviatku konca druhej svetovej vojny v Československu* prezentovala

svoj výskum zameraný na kvalitatívne a kvantitatívne porovnanie návštevnosti symbolických miest pripomínajúcich ukončenie 2. svetovej vojny v Prahe a Bratislave.

Druhý tematický okruh organizátori nazvali *Sviatočnosť, národ, štát, cirkev a náboženské spoločenstvo*. Ako prvá v ňom vystúpila Monika Vrzgulová z Ústavu etnológie SAV (ÚE SAV) s referátom *Komplikované spomínanie: pamätný deň holokaustu a rasového násillia na Slovensku*, v ktorom sa venovala zložitej ceste majority k pripomínaniu si tejto tragickej udalosti. Židovské sviatky boli témou dvoch nadväzujúcich referátov. Pavla Damohorská z Husitskej teologickej fakulty Karlovej Univerzity (HTF UK) v príspevku *Odras štátnej sviatočnosti v náboženskom a liturgickom živote židovských komunit* rozobrala významné židovské sviatky, ktorých výtvarnú podobu sledoval referát Evy Janáčovej z Ústavu dejín umenia Akadémie vied Českej republiky (AV ČR) *Zobrazenie židovských sviatkov a obradov v českom výtvarnom umení*.

Tretí tematický okruh vyhradili organizátori *Sviatočnosti menšín (na príklade židovskej komunity)*. V jeho rámci vystúpila Pavla Damohorská z HTF UK. V príspevku *Židovské sviatky v premenách doby* sledovala zmeny vonkajších prejavov sviatkovania. Podobne zameraný bol aj referát Petra Salnera z ÚE SAV *Verejné podoby židovského sviatkovania v súčasnej Bratislave*, ktorý rozoberal problematiku osláv židovských sviatkov v hlavnom meste Slovenska. Blok a súčasne prvý deň konferencie uzavrela Lena Arava-Novotná z HTF UK. Jej vystúpenie *Oslavy 50. výročia koncilného dokumentu Nostra Aetate v Prahe a význam tohto dokumentu pre súčasné kresťansko-židovské vzťahy* zdôraznilo závažnosť rozoberaného dokumentu a poukázalo na malý záujem českej strany o dôstojné pripomenutie si jeho vzniku.

Druhý deň konferencie bol venovaný téme *Menšinové a mestské slávnosti*. V rámci tohto bloku vystúpili piati prednášajúci. Ako prvé Mirjam Moravcová a Krasimira Marholeva z FHS UK, ktoré sa v príspevku *Vynájdene slávnosti* zamerali na porovnanie cyrilo-methodských osláv v Bulharsku a medzi Bulharmi žijúcimi v Českej republike. Jan Kober z Ústavu štátu a práva AV ČR sa v referáte *Vysnené slávnosti: Verejný priesor, pripomienky a slávnosť v urbanistických predstavách o pražskej Letné a okolia v dvadsiatych až štyridsiatych rokoch 20. storočia* venoval architektonickým projektom na využitie dovedy nezastavaného priestoru na okraji českej a československej metropoly. Zmapovanie premien slávnosti vinobrania bolo cieľom referátu *Vinohradnícka oberačková slávnosť „vinobranie“ ako mestský sviatok (Slovensko, región Malých Karpát)*, ktorý predniesla Katarína Popelková z ÚE SAV. Blok zakončila Ewa Baniowska-Kopacz z AEI PAV. V príspevku *Sviatok mesta Wisla. Nová tvár tradičného obsahu* sa sústredila na novú podobu tradičného mestského sviatku.

Konferenciu zakončil blok referátov doktorandov FHS UK zameraný na *Typy sviatočnosti po 2. svetovej vojne*, ktorí predstavili výber pripravovaných dizertačných prác.

Interdisciplinárne zameranie konferencie poskytlo účastníkom nové pohľady na skúmanú problematiku, výmenu skúseností i námety na využitie výskumných metód uplatňovaných v príbuzných vedeckých odboroch. Zároveň rozprúdilo aktívnu a v mnohých oblastiach podnetnú diskusiu.

Róbert Arpáš

LIBRI SPECULUM VITAE

V dňoch 17. – 20. októbra 2017 Moravská zemská knihovna v Brne usporiadala v poradí už VII. medzinárodnú interdisciplinárnu konferenciu *K výskumu zámočných, meštianskych a cirkevných knižníc*. Téma konferencie bola zameraná na problematiku dejín knižnej kultúry v rámci výskumu historických knižných fondov a archívnych dokumentov a niesla sa pod názvom *Libri speculum vitae. Knižky naučení všelikého jako živá díla minulých dob*. Na konferencii sa prezentovali poprední bádatelia, výskumní pracovníci z oblasti dejín knižnej kultúry a iných príbuzných vedných disciplín nielen z Čiech, Slovenska, Maďarska, ale tiež z Francúzska, Rakúska, Talianska, Rumunska i z Poľska.

Prvým príspevkom Edoardo Barbieri (*Polyanthea od Domenica Nanniho Mirabelliho ako encyklopédia pre modernú Európu*) prezentoval *Polyantheu*, encyklopedickú kompiláciu klasických, biblických a patristických citácií, ktorú zostavil taliansky lekár a poet Domenico Nanni Mirabelli. Encyklopédia bola prvýkrát publikovaná roku 1503 a potom po dlhú dobu sa stala veľmi obľúbenou v celej Európe. Lucie Heilandová (*Encyklopedické diela vydávané tlačiarňou Josefa Georga Tasslera*) predstavila produkciu brnianskeho tlačiara Josefa Georga Tasslera, ktorý na prelome 17. a 18. storočia vo svojej dielni vydal viaceré rozsiahle encyklopedické diela vysokej tlačiarenskej kvality. V príspevku autorka upriamila pozornosť nielen na tlačiarovu stratégiu, ale tiež na čitateľský záujem o jednotlivé vydania encyklopédií. Zaujímavú otázku si kladie v názve svojho príspevku a tiež v samotnej štúdií Lenka Veselá (*Užitočné, či neužitočné? Knihy z Čiech a Moravy ako dar kráľovnej Kristíny švédskym gymnáziám v polovici 17. storočia*) tým, že vykresľuje osud odvezených kníh Švédmi z Čiech a Moravy na konci tridsaťročnej vojny, z ktorých švédska kráľovná Kristína v rokoch 1651 – 1653 časť darovala novozaloženým švédskym gymnáziám vo Västeras a v Strängnäs. Jan Amos Komenský bol nielen autorom množstva diel. Vyzdvihoval kníhtlač ako jeden z niekoľkých prevratných darov ľudstva a zamýšľal sa nad enormnou knižnou produkciou, pričom predstavil ideál „jednej knihy“, do ktorej by bolo možné sústrediť jadro všetkej múdrosti. O tejto téze sa zamýšľal v príspevku *Úloha knihy vo všenápravnom projekte Jana Amosa Komenského* Vojtěch Balík. Dejiny benediktínskeho kláštora v Rajhrade môžeme sledovať od jeho založenia v roku 1045. Významnou postavou v jeho dejinách bol Otmar Conrad (1729 – 1812], posledný prepoš, ktorý tu študoval a neskôr pôsobil ako učiteľ. Na základe zachovaných rukopisov autorka príspevku *Otmar Conrad ako študent a vyučujúci na rajhradskom domácom štúdiu z pohľadu zachovaných rukopisov* Jindra Pavelková sleduje výučbu a tamojšie premeny v priebehu 2. polovice 18. storočia. Sedmohradsko sa stalo súčasťou habsburskej monarchie v poslednom desaťročí 17. storočia. Eva Marza vo svojej štúdií *Učebnice pre sedmohradských Rumunov ako súčasť osvietenскеj kultúrnej politiky v habsburskej monarchii* podala pohľad na vydávanie školských učebníc pre sedmohradských Rumunov v období osvietenstva. Príspevkom *Martiny Halířovej Výchovné príručky a obraz dieťaťa v 19. storočí* je priblížený obraz dieťaťa v česky písanej literatúre a je poukázané na odlišnosti vo výchove dievčat a chlapcov. Lekárska tematika rezonovala v dvoch vystúpeniach – a to u Václava Grubhoffera (*Il tesoro della sanita aneb Pokladnica zdravia. Medicínske tlačie talianskej proveniencie v českokrumlovskej knižnej zbierke rodu Eggenbergovcov*) a u Dany Stehlíkovej (*Mýtus o Lekárskych*

knížkách Křišťana z Prachatic). Na taliansku provenienciu nadviazal príspevok Stefana Cassiniho *Talianska kuchyňa v tlačenej verzii alebo úspech receptára Bartolomea Scappiho medzi 16. a 17. storočím*, ktorým zmapoval vývoj tlačných verzii a úspechu kuchárskej knihy B. Scappiho. Jezuitský rád v poľskom Kaliszi bol založený koncom 16. storočia a bol v spojení s jezuitským kolégiom, na ktorom žiaci uvádzali drámy, dialógy a deklamácie. Ewa Andrysiak (*Divadelné spisy z kaliszkej tlačiarne jezuitského rádu, charakterizácia druhov*) analyzovala divadelné spisy vydané v kaliszkej tlačiarňi pre potreby tamojšieho jezuitského kolégia. Pozornosť na nakladateľské značky ako významné komunikačné prostriedky medzi vydavateľom, resp. tlačiarom a čitateľskou verejnosťou obrátila vo svojom príspevku Melinda Simon (*Kúp si ju odo mňa! Metódy komunikácie a marketingu nakladateľa a tlačiaru ukryté v ich značkách*). Krzysztof Walczak predstavil osobu nemeckého tlačiaru Nikolausa Wolraba, ktorý po niekoľko-ročnom účinkovaní vo Frankfurte nad Odrou sa usídlil v lužickom Bautzene a stal sa prvým tlačiarom v lužickej oblasti (*Prvý tlačiar v lužickom kraji Nikolaus Wolrab a jeho činnosť*). Na začiatku 17. storočia pôsobil v Prahe taliansky právnik, skladateľ a básnik Giovanni Battista Massarengo. Marta Hradilová upriamila pozornosť (*Giovanni Battista Massarengo – právnik, skladateľ a básnik vo svetle jeho knižnice*) na šírku jeho záujmov vzhľadom na zachovanú časť jeho knižnice. Ďalšie príspevky analyzujú dve súkromné knižnice – *Johann Georg Schwandner a jeho Sciagraphia* bol názov príspevku Kláry Komorovej, v ktorom načrtla analýzu katalógu súkromnej knižnice tohto významného historika a kustóda Dvorskej knižnice vo Viedne v 18. storočí a Bořek Neškuda na základe tlačeného katalógu a zachovaného zlomku knižnice podáva pohľad do sveta osvietenského bibliofila Josefa Antonína Riegera (*Vášnivý zberateľ kníh Josef Antonín Rieger*). Predmetom štúdie Angely Škovierovej *Duchovný epos ako zrkadlo doby – Ondrej Rochotský a jeho parafráza biblického príbehu o Samsonovi* bol pohľad na duchovný epos *Simson seu paraphrasis eiusdem* od Ondreja Rochotského a jeho zaradenie do dobového politického a spoločenského kontextu. Meta Niederkorn-Bruck na báze porovnania knižných katalógov osvetlila vo svojom príspevku *Knihovnícke dni, knižné zoznamy a doporučenia čety ako zrkadlo rozšírenia knižnic a vedomostí* rôzne stratégie, podľa ktorých učenci v 15. a začiatkom 16. storočia usporadúvali knižné fondy a aké authority odporúčali. Jana Oppeltová predstavila na základe archívnych dokumentov stavbu farských knižnic kráľovohradskej diecézy (*Knihy ako dedičstvo. Obraz osobných knižnic kňazov kráľovohradskej diecézy v úradných písomnostiach i v historických fondoch farských knižnic*). Vykresleniu spoločnosti 16. storočia v Európe v anekdotách, citátoch a básňach rôznych osôb sa venoval Alessandro Tedesco (*Kniha ako prostriedok „vyprávania o spoločnosti“ v Európe 16. storočia: anekdoty, citáty a básne slávnych osôb v edíciách všestranného umelca Lodovica Domenichiho*). Analýze fondu knižnice Antona Rulanda, kňaza, poslanca bavorského parlamentu a vedúceho knižnice Univerzity Würzburg, ktorá sa roku 1874 dostala do vatikánskej knižnice, venovala pozornosť Christine Maria Grafinger (*Knižná zbierka z Frank vo vatikánskej knižnici*). Elisabeth Klecker (*Knihy pre krátky život. Knižný inventár arcivojvodkyne Johanny Gabriely (4. 2. 1750 – 23. 12. 1762)*) predstavila zoznam majetku jedenásteho dieťaťa Márie Terézie, arcivojvodkyne Johanny Gabriely, ktorá zomrela ako 13-ročná a jej zoznam kníh, ktoré mali byť základom pre jej budúcu knižnicu. Vojenskú tematiku vo vzťahu ku

knížnej kultúre uviedli dva príspevky – Klára Andresová (*Šírenie myšlienok ranonovovekej revolúcie vo vojenstve do strednej Európy prostredníctvom vojenských príručiek Johanna Jacobiho von Wallhausen*) a Ondřej Vodička (*Tzv. Döbnerov Fechtbuch: najstarší pokus o kompiláciu šermiarskej príručky*). Spojenie literárneho umenia a prírodnej histórie sa odzrkadľuje v promočnom spise Juraja Praya, ktorý uviedla Lenka Fišerová (*Tematika sokolarstva v promočnom spise z 18. storočia*). História života Albrechta z Valdšteina, frýdlantského vojvodu, z pera talianskeho historika 17. storočia G. Gualda Priorata bola témou príspevku Evy Klímovej *Albrecht z Valdšteina podľa G. Gualda Priorata v diele Historia della vita d Alberto Vostain, Duca di Fritland*. Tvorbu spisov o *ars dictaminis*, ktoré v stredoveku kodifikovali zažité štruktúry a kategórie pre každodennosť stredovekého štylizátora, analyzovala Martina Smolová (*Summae de arte prosandi – každodennosť stredovekého štylizátora*). Odzrkadlenie českej histórie vo vinetách knižných kalendárov s uvedením viacerých príkladov uviedla v príspevku *Česká história vo vinetách knižných kalendárov* Zdenka Bosáková. Fenomén dynastickej propagandy v humanistickej tvorbe podáva Eva Frimmová prostredníctvom pohľadu na diela troch humanistických autorov – Roberta Bortoliniho, Eliáša Bergera a Petra Révaia, pričom poukázala na dobovú poplatnosť ich diel. Ádam Hegyi v širšom koncepcionom príspevku *Ako ovplyvnil vidiecky reformovaný kazateľ a spisovateľ na konci 18. storočia v kráľovskom Uhorsku svoje čitateľské publikum?* upozornil na fakt, že i v periférnej oblasti krajiny sa zachovali stopy kultúry čítania; v druhej časti svojho príspevku *Úspech biblických komentárov Williama Burkitta a Friedricha Eberharda Rambacha na periférii západného kresťanstva* predstavil, ako reformovaný malomestský kazateľ na konci 18. storočia mohol dosiahnuť, že anglický biblický komentár Williama Bukitta cez jeho nemecký preklad Friedricha Eberharda Rambacha sa stal predlohou pre maďarskú interpretáciu. Marta Vaculínová vo svojom vystúpení *Obraz intelektuálnych elit v dedikáciách diel slavkovského farára Johanna Deucera* vykreslila obraz intelektuálnych osobností, ktoré sa stali predmetom dedikácií v dielach luteránskeho farára v Hornom Slavkove Johanna Deucera. Staročeská kronika, tzv. Dalimilova je mimoriadnou literárnou, jazykovou a historickou pamiatkou českého stredoveku a práve jej venoval pozornosť Vlastimil Brom, pričom upozornil na niektoré zachované fragmenty jej prekladu do latinčiny a nemčiny (*Staročeská kronika tzv. Dalimilova a jej stredoveké preklady do latiny a nemčiny*). Jan Pišna príspevkom *Literárna komunikácia v druhej polovici 16. storočia očami dobových predslovov* sa sústredil na mapovanie stôp literárnej komunikácie na základe tlačiarskych, nakladateľských a prekladateľských predslovov s čitateľom. Obraz Ameriky, Spojených štátov amerických na základe cestopisov Gabriela a Gideona Gudenovcov, ktoré sa zachovali v zámočkej knižnici Moravec, bol témou prednášky Pavly Holíkovej (*Cesty Gabriela a Gideona Gudenovcov po Spojených štátoch amerických a ich odraz v zámočkej knižnici Moravec*). Popis východného pobrežia Ameriky až po Floridu z pera Jacquesa le Moyne Morgues predniesol Igor Zmeták (*Jacques le Moyne Morgues a Florida 16. storočia v stredoeurópskom vydaní*). Ignác Batthyány počas svojej *peregrinatio academica* v Taliansku navštívil viaceré tamjšie knižnice. Keďže jeho neskoršie pôsobenie vo funkcii biskupa mu už neumožnilo návrat k ďalšiemu bádaniu v talianskych knižniciach, poslal tam svojho knihovníka Imre Dániela. Andrea Marza v štúdiu *Sedmohradský knihovník Imre Dániel a jeho výskumná*

cesta do Taliansky na konci 18. storočia sa venovala analýze Dánielovho diára z cesty po Taliansku. Štúdiá Giovanniho Araldiho *Pravdivá a vymyslená história juhotalianskeho mesta Beneventa medzi stredovekom a novovekom. Texty a identita* je venovaná histórii juhotalianskeho mesta Beneventa, ktoré v ranom stredoveku bolo hlavným mestom longobardského vojvodstva, avšak postupne stratilo svoj význam. Posledný príspevok *Realistický a fantastický zemepis v textoch moravských púťových tlačí* z pera Macieja Metraka prináša pohľad na púťové tlače, ktoré obsahujú zmes spravodajských, zábavných i morálne poučných textov týkajúcich sa nielen európskych, ale aj vzdialených a exotických zemí.

Príspevky, ktoré odzneli na konferencii, odzrkadlili viaceré oblasti dejín knižnej kultúry a tým, že boli interdisciplinárneho zamerania, priniesli nové výsledky bádania takmer z celoeurópskeho pohľadu.

Klára Komorová